

IZLAGANJA

Petar-Krešimir Hodžić

OBITELJ PRED IZAZOVIMA SEKULARIZACIJE

Petar-Krešimir Hodžić, dr. med.

Ured za život i obitelj HBK

UDK: 253:265.5][173 +314.6]:211.5[282(497.5)

Stručni članak

Primljeno: 23.4.2012.

Sve su brojnije prepreke i izazovi za današnjeg čovjeka i obitelj koji stoje na putu razvoja pastoralne braka i obitelji. Ukazujući na jedan od najozbiljnijih izazova, Sveti Otac je hrvatskim obiteljima na zagrebačkom Hipodromu prigodom svoga apostolskog pohoda Hrvatskoj u lipnju 2011. poručio da budu hrabre i ne popuštaju sekulariziranom mentalitetu. Iz toga je i proizišla tema ovog rada kojim se želi razjasniti pojmove, predočiti aktualnost teme, ponuditi bolji uvid u izazove te, u konačnici, potražiti odgovore na njih.

Ključne riječi: obitelj, sekularizacija, sekularizam, Crkva.

* * *

Uvod

S jedne strane svjesni smo da živimo u dobu sekularizma i da je sekularizacija sve izraženija u društvima Zapada, no malo je onih koji imaju dostatan filozofski i teološki rječnik kojim bi opisali što točno znači živjeti u takvo doba. Zasiurno je poznavanje pojmova i njihova konteksta prvi korak za razumijevanje i učenje kako se nositi s njihovim učincima u stvarnom životu. Budući smjer Crkve ovisit će o tome na koji ćemo način reagirati u ovome vremenu obilježenom sve brojnijim „izmima“, pa tako i sekularizmom. Koji će nam se putovi otvarati u pronalaženju optimalnih odgovora na doba sekularizma ovisit će o našoj mogućnosti preciznog opisivanja u čemu se ono sastoji.

1. Sekularizacija i sekularizam

Prema *Rječniku stranih riječi*, “sekularizam” (od lat. *saeculum* – vijek) jest svjetovnost; „sekularizacija” (od lat. *saecularisatio*) posvjetovljenje, a “sekularno” svjetovno.¹ Zapravo, pojmovi “sekularno”, “sekularizam” i „sekularizacija” imaju spektar značenja. Izvode se iz latinske riječi *saeculum* koja znači *ovo doba*, ali i *ovaj svijet*, pa spaja prostorni i vremenski smisao. U srednjem vijeku sekularno se odnosilo na svećenike koji su radili u svijetu, tj. u lokalnim župama, za razliku od svećenika koji su preuzeli zavjet siromaštva i zatvarali se u monaške zajednice. Hrvatski jezični portal (hjp.srce.hr) definira “sekularizam” kao vjerovanje, ideju da vjeru i vjerska uvjerenja valja odbaciti i zanemariti, pojam “sekularnost” kao svojstvo onoga što je sekularno, pojam “sekularan” kao ono što se odnosi na svjetovno, a za pojam “sekularizacija” donosi tri definicije:

1. promjena, zamjena crkvene vlasti ili kontrole društvenom, građanskom ili laičkom (*sekularizacija imovine; se*
2. *kularizacija školstva*); posvjetovljenje, laicizacija; činjenje čega sekularnim;
3. *teol.* samostalnost i smislenost svjetovnog društva kako ga doživljava teologija.

Dok prva i treća definicija imaju svoje pozitivne konotacije, te upućuju na primjereno razdvajanje religije, odnosno Crkve od svjetovnog društva, odnosno države, problematična je ona druga, u izravnoj sprezi sa sekularizmom. Sekularizam je u svojoj biti samo jedan pogled na svijet, filozofija kao i svaka druga, pa time ne nužno i ispravan prikaz stvarnosti. No to je trenutačno pogled na svijet iza kojega stoji najveća koncentracija ovozemaljske moći. Filozofski je to ishod više od pet stotina godina prosvjetiteljstva i pokreta reformacije. No važno je naglasiti da je 50-tih i 60-tih godina prošloga stoljeća došlo do probijanja tih ideja iz intelektualnih elita u javno-društvenu sferu.

¹ Navedeno prema: Šime ANIĆ – Nikola KLAIĆ – Želimir DOMOVIĆ, *Rječnik stranih riječi: tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze*, Zagreb, Sani-plus, 1998.

Sekularizam kao takav ne negira postojanje Boga već ga gura u područje transcendentnosti koje se smatra nadnaravnim i stoga nečim u što se ne može vjerovati. Time je Bog izguran izvan spoznatljiva znanstvenog svijeta, što onda otežava mogućnost da vjera u Boga bude konačna odrednica čovjekova života.

Zanimljivo je uočiti da Barry A. Kosmin, osnivač i ravnatelj Instituta za studij sekularizma u društvu i kulturi iz SAD-a,² pojam “sekularnost” koristi za opis osobne orijentacije koja uključuje ponašanja i identifikaciju pojedine osobe sa sekularnim idejama i tradicijama, a pojam “sekularizam” za opis društvene orijentacije koja uključuje organizacije i pravne konstrukte koji odražavaju institucionalni izričaj sekularnog u nacionalnom političkom okruženju i javnom životu.

Nadalje, u predgovoru knjizi *Sekularnost i sekularizam. Suvremene međunarodne perspektive*, koju je Kosmin uredio zajedno s Arielom Keysar, engleska sociologinja Eileen Barker ističe da postaje sve očitije kako su ne samo religioznost nego i sekularnost i sekularizam daleko složeniji, pa čak i paradoksalniji, nego što je to dosad bilo prepoznato.³ Naime, postoje osobe koje se ne izjašnjavaju da pripadaju nekoj vjerskoj zajednici i vjeruju u postojanje Boga. S druge strane, ima osoba koje se izjašnjavaju kao pripadnici neke vjerske zajednice, ali ne vjeruju u Boga i/ili u pojedine vjerske istine. Može se zaključiti: kako je širok spektar vjerovanja tako je širok i spektar nevjerovanja koji su u stalnoj interakciji unutar pojedine osobe, pojedinog društva i čitava čovječanstva.

Nedvojbeno, ta je problematika izrazito slojevita te uvelike nadilazi vremensku i prostornu ograničenost izlaganja. Ipak, radi boljšega razumijevanja svakako valja još izdvojiti tipologiju sekularizma, prema Kosminu, i faze sekularizma, prema Charlesu Tayloru. Kosmin u svojoj tipologiji uzima u obzir individualnu i društvenu sastavnicu na skali od izostanka sekularizma u Iranu iz razdoblja

² www.trincoll.edu/Academics/centers/issc/Pages/default.aspx.

³ Barry A. KOSMIN, *Contemporary Secularity and Secularism. Secularism and Secularity: Contemporary International Perspectives*, Barry A. KOSMIN – Ariela KEYSAR (ur.), Hartford, CT: Institute for the Study of Secularism in Society and Culture (ISSSC), 2007.

Homeinija, preko „mekog“ sekularizma, pa sve do „tvrđog“ sekularizma kakav susrećemo u Kini.

Prikaz 1: Tipologija sekularizma prema Kosminu

Homeini; <i>Teokracija</i>	Locke: Liberalni religionisti	Jefferson; Deisti	Hobbes; Agnostici	Marx, Dawkins; Ateisti	
INDIVIDUALNO STANJE SVIJESTI					
BEZ SEKULARIZMA					
	NACIONALNE INSTITUCIJE I STRUKTURE				
IRAN	UJEDINJENO KRALJEVSTVO DANSKA IZRAEL	KANADA AUSTRALIJA INDIJA	SAD	FRANCUSKA TURSKA	SSSR KINA

Charles Taylor, kanadski profesor moralne filozofije, te profesor političkih znanosti i filozofije, u svojoj knjizi *Sekularno doba*,⁴ između ostalog, ukazuje na postojanje triju faza sekularizma:

- 1) Prva faza obilježena je uzmakom vjerskog pogleda na svijet iz javne sfere. To nije samo rezultat uspona znanstvenog pogleda na svijet. To je gubitak čarobnosti u kozmosu. Sekularizam je kretanje od čarobnosti stvarnosti prema stvarnosti bez čarobnosti, što oslobađa znanost da ide svojom vlastitom putanjom. U čarobnošću obilježenom pogledu na svijet znanost, politika i religija dionici su toga pogleda na svijet. Kada on nestane, znanost postaje slobodno slijediti svoju logiku.
- 2) Druga faza vidljiva je u opadanju osobne vjerske prakse i predanja. To je pojedinačan uzmak iz zajednice. Ljudi pomiču izvor smisla od vanjskih, 'vječnih' k osobnim izborima.

⁴ Charles TAYLOR, *A Secular Age*, Belknap, Harvard, 2007.

- 3) Treća faza, koja je novijega datuma, dovela je do fragmentacije naših ideja o društvenom uređenju. To je kulturološki odmak od pretpostavljanja religiozne vjere kao norme, odnosno uobičajenih očekivanja kako živjeti život. Vjera je sada jedan od mnogih izbora. To je društvo koje više nema središta oko kojega se okreće.

Kako bi se olakšalo razumijevanje dvaju temeljnih pojmova sekularizma i sekularizacije, korisno je vratiti se na početke čovjekova puta. Naime, nakon idile Edena čovjek je, povjerovavši „ocu laži i ubojica ljudi“, počinio prvi grijeh i time poremetio prvotni sklad⁵ prouzrokujući četverostruki razdor između:

- 1) Boga i čovjeka – prvi su ljudi morali biti istjerani iz raja,
- 2) čovjeka i stvorenoga – priroda je postala strana i neprijateljska prema čovjeku,
- 3) muškarca i žene – njihov je odnos postao izvor napetosti,
- 4) čovjekova duha i tijela – duhovne moći duše izgubile su potpuni nadzor nad tijelom.

Ali Bog nije htio prekinuti kontakt s čovjekom pa je iz svoje nedokučive ljubavi, u punini vremena poslao obećanoga Spasitelja, novog Adama, koji se rodio od Djevice Marije, nove Eve, koja će svojom petom satirati glavu paklenoj zmiji, satirati zlo u korijenu i omogućavati da se dobro svestrano razvija u skladu s Božjom voljom. Isus Krist je, zapravo, preuzevši sve grijehove čovječanstva, svojom otkupiteljskom krvlju ponovo spojio razdore nastale prvim grijehom i produbljavane svim kasnijim grijesima. Put u nebo time nam je otvoren, ali Bog nije dirao u čovjekovu slobodu, tako da će do posljednjeg Isusova dolaska i dalje dolaziti do razdora. Sekularizam kao takav slijedi logiku razdora produbljujući ga u tri spomenute faze. S druge strane, sekularizaciju, u smislu odvajanja Crkve od države, možemo shvatiti kao fini rez pri čemu svaka strana čuva svoj

---

⁵ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., br. 400, (dalje: KKC).

integritet i ne dolazi do nijekanja društvene uloge Crkve, jer Crkva uistinu jest i društvena institucija.

2. Aktualnost teme

O aktualnosti teme moglo bi se puno toga reći i napisati, no za potrebe ovoga rada ukazat će se prvenstveno na ono što je o temi sekularizacije, odnosno sekularizma, u odnosu prema obitelji govorio papa Benedikt XVI., jer njegove su riječi u tom kontekstu izgovorene hrvatskim obiteljima i bile povodom ovome radu. Kao kardinal Joseph Ratzinger je u upečatljivom dijalogu s Jürgenom Habermasom, filozofom i neomarksističkim društvenim kritičarom, nešto više od godine dana prije nego će biti izabran za papu, raspravljao o aspektima sekularizacije te o ulozi razuma i religije u slobodnom društvu. S jedne strane, Habermas je mnoge iznenadio pozivom da „sekularno društvo usvoji novo razumijevanje vjerskih uvjerenja“, a Joseph Ratzinger zagovarao je nužnost određenih moralnih načela za održavanje slobodne države, kao i značaj izvornog razuma i autentične religije, prije negoli onoga što je nazvao „patologija razuma i religije“, kako bi se poduprlo moralne temelje države. Obojica su insistirala na tome da bi zagovaratelji kako sekularnog razuma tako i vjerskih uvjerenja, unatoč različitostima, trebali uzajamno učiti jedni od drugih.⁶ Kao papa Benedikt XVI. nastavlja kontinuirano upozoravati na sekularizaciju pa se stječe dojam da je ta tema jedna od najzastupljenijih u njegovu dosadašnjem pontifikatu jer je o tome govorio u mnogim prigodama, a osobito tijekom apostolskih pohoda i pohoda ad limina. Tu temu osobito ističe prilikom posjeta državama koje imaju drevne kršćanske korijene i u kojima su procesi sekularizacije uznapredovali, poput SAD-a, Velike Britanije i Španjolske.

Tako povodom održavanja V. Svjetskog susreta obitelji u Valenciji u kolovozu 2006. piše pismo španjolskim biskupima naslovljeno „Pastoral obitelji i sekularizacija“, pozivajući ih da, kao plod susreta, nastave stalan i učinkovit pastoral u svojim biskupijama, koji će učiniti da u svaki dom uđe evanđeoska poruka koja jača i daje

⁶ Usp. Jürgen HABERMAS – Joseph RATZINGER, *The Dialectics of Secularization. On Reason and Religion*, Ignatius Press, San Francisco, 2007.

nove dimenzije ljubavi, pomažući tako u prevladavanju poteškoća s kojima se obitelj susreće na svojem putu.⁷

U prigodi pohoda ad limina biskupa iz Paname u rujnu 2008. sažeto definira sekularizaciju kao „uređenje društva i čovječanstva koje prodire u svaki aspekt dnevnoga života protjerujući transcendentno na margine, razvijajući mentalni sklop u kojemu je Bog posvema isključen iz ljudskog života i svijesti“. Naglašava, nadalje, da se „sredstva društvenog priopćavanja često koriste za širenje individualizma, hedonizma, ideologija i običaja koji potkopavaju same temelje braka, obitelji i kršćanskog ćudoređa“.⁸

Tijekom križnog puta koji je predvodio u rimskom Koloseumu na Veliki petak u travnju 2009., uz sedmu postaju uspoređeno je ismijavanje i ponižavanje koje je Isus Krist doživio od svjetine s pokušajima istjerivanja religije iz javnoga života. Tada je rečeno kako je naš društveni život sve više sekulariziran, sveto se dokida, a vjerski je život sve sramežljiviji jer se vjerski osjećaji svrstavaju među ostatke prošlosti, te ih se omalovažava i ismijava. Kada se najdublje i najsvetije u vjeri trivijalizira, osjećaj za sveto se umanjuje. Poruga Isusa nastavlja se ismijavanjem vrijednosti i normi koje društvo drže zajedno i potiču ljude na više ideale.⁹

Iste godine u rujnu Benedikt XVI. primio je u Castel Gandolfo biskupe sa sjevera Brazila u njihovu pohodu ad limina govoreći im o postojanju tendencije da se otvaranje svijetu slijedom Drugog vatikanskog koncila tumači kao priklanjanje sekularizaciji i svjetovnim vrijednostima na štetu evanđelja, a ne kao misionarski zahtjev za djelovanjem. Primijetio je da se sekularizacija neprimjetno uvukla i u neke crkvene zajednice, te naglasio kako je nužno naviještati istinsku vjeru u radost uskrsnuća bez podilaženja dominantnim vrijednostima i očekivanjima javnosti, a poglavito u području etike i morala.¹⁰ Tom je prigodom istaknuo da „u pustinji bez Boga za transcendencijom žedaju osobite mlađe generacije“. Zato ne čudi što

7 Usp. BENEDETTO XVI, *Pastorale familiare e secolarizzazione*. Lettera ai vescovi spagnoli, u: *Regno-documenti*, 15 (2006.), 473.

8 http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2008/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20080919_ad-limina-panama_it.html.

9 Usp. www.vatican.va/news_services/liturgy/2009/via_crucis/it/station_07.html.

10 Usp. www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2009/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20090907_ad-limina-brasile_it.html.

se jednakim žarom kao njegov prethodnik, blaženi Ivan Pavao II., nastavio susretati s mladima po čitavom svijetu, uključujući i dojmljiv susret s hrvatskom katoličkom mladeži na Trgu bana Jelačića u Zagrebu, gdje je sekularizacija toga prostora ustuknula pred transcendentnom tišinom uslijed susreta sa svetim.

Sveti Otac u više je navrata iskazao osobitu zabrinutost za situaciju u Europi pa tako, primjerice, prilikom predaje vjerodajnica novom finskom veleposlaniku u Vatikanu u prosincu 2009. ističe da vjerske zajednice mogu ponuditi vitalni doprinos u zemljama Europe ukazivanjem na određene vrijednosti koje su nagrižene procesima sekularizacije. Iskazuje, pritom, razumijevanje za vlade koje se suočavaju s golemim pritiscima određenih interesnih skupina da u ime tolerancije usvajaju sve širi raspon gledišta i životnih stilova, ali upozorava na to da se vrlina tolerancije ne opslužuje žrtvovanjem istine, osobito ne one koja se tiče dostojanstva ljudske osobe, pozivajući također na poštivanje ljudskog života i obitelji.¹¹

Brojni su interventi pape Bendikta na temu posvjetovljenja, no čini se primjerenim zaključiti naglascima iz obraćanja sudionicima Plenarne skupštine Papinskoga vijeća za kulturu iz 2008. Naime, u prilog aktualnosti teme ide činjenica da je te godine Plenarna skupština toga Vijeća tijekom tri dana (6. – 8. travnja) obrađivala temu „Crkva pred izazovom sekularizacije“ i to na sedam zasjedanja sljedećih naslova: 1) Sekularizacija – teološki, kulturalni i pastoralni izazov, 2) Crkva i sekularizacija civilnog društva, 3) Sekularizacija tradicionalnog društva, 4) Sekularizacija i novi religijski oblici, 5) Od društva bez Boga do društva bez čovjeka, 6) Iskustva i pastoralne perspektive za evangelizaciju kulture i 7) Moć vjere u izgradnji humanijeg društva.

Papa Benedikt XVI. tom je prigodom istaknuo kako je izabrana tema temeljno pitanje budućnosti čovječanstva i Crkve. Razlažući osnovne postavke sekularizacije i njezinih očitovanja u suvremenom društvu, pozvao je, između ostaloga, na ukazivanje prema uzvišenim vrijednostima koje čovjekovu postojanju daju smisao i potiču na na-

---

11 Usp. www.zenit.org/article-27919?l=english.

stavak dijaloga između znanosti i vjere te na neumorno naviještanje i svjedočenje evanđelja.

Razvidna je poveznica između teme ovog izlaganja i teme spomenute Plenarne skupštine budući da obitelj naziva „kućnom Crkvom.“¹² Tome se mogu pridodati riječi Svetog Oca pri kraju homilije na zagrebačkom Hipodromu 6. lipnja 2011. kada je pozvao na molitvu Gospodinu „da obitelji sve više budu male Crkve, a crkvene zajednice da budu sve više obitelj!“ Naposljetku, potrebno je prisjetiti se dijela njegove homilije u sklopu proslave Prvog nacionalnog dana hrvatskih katoličkih obitelji kada je rekao: „Nažalost, moramo ustanoviti da se, osobito u Europi, širi posvjetovljenje koje Boga života gura na rub te donosi rastuću razjedinjenost obitelji. Apsolutizira se sloboda bez odgovornosti za istinu i njeguje se, kao ideal, pojedinačno dobro potrošnjom materijalnih dobara te površnih iskustava, ne vodeći računa o kakvoći odnosa s osobama i o najdubljim ljudskim vrijednostima; ljubav se svodi na sjetilni osjećaj i zadovoljavanje nagonskih poriva, bez nastojanja da se stvore trajne veze međusobne pripadnosti i bez otvorenosti životu. Pozvani smo oduprijeti se tomu mentalitetu!“

3. Uvid u izazove

Obitelj ne samo da je svakodnevno pred izazovima sekularizacije već se u biti nalazi usred njih, često nošena kovitlacem nesnalaženja i kaosa koji se javljaju uslijed tih, naizgled nezaustavljivih, društvenih procesa. Zato je potrebno steći bolji uvid u te izazove. Sagledamo li situaciju u Republici Hrvatskoj, gdje su obitelj i djeca još uvijek visoko na ljestvici vrijednosti, a za 81% građana brak nije prevladana institucija, ipak su sve uočljivije promjene uzrokovane negativnim aspektima sekularizacije, poput blagog pada religioznosti, posebice s obzirom na konfesionalnu identifikaciju, pohađanje vjerskih obreda, te javnu ulogu Crkve, gdje se bilježi značajan pad

12 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dogmatska konstitucija o Crkvi Lumen gentium* (21. XI. 1964.), br. 11, u: *Dokumenti*, VII popravljeno i dopunjeno izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.; DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Dekret o apostolatu laika Apostolicam actusitatem* (18. XII. 1965.), br. 11, u: *Dokumenti*, VII popravljeno i dopunjeno izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008. (dalje: AA).

povjerenja u Crkvu, napose u njezinu sposobnost da adekvatno odgovori na moralna, duhovna, obiteljska i socijalna pitanja.¹³

Situacija postaje još jasnija počne li se nabrajati čimbenike koji ugrožavaju brak i obitelj kako iznutra tako i izvana. Tako, među unutarnje čimbenike možemo ubrojiti: hedonistički i konzumeristički mentalitet koji, povezan sa sebičnošću, rezultira odgađanjem ulaska u brak i sve kasnijim rađanjem djece, kohabitaciju ili takozvani „brak na probu“ koja dokazano dovodi do pada odanosti u braku, manjkavu pripravu za brak, pogrešno shvaćanje tijela i spolnosti, što se osobito očituje u krajnostima poput sveprisutne erotizacije i puritanizma, probleme komunikacije među članovima obitelji, nesnalaženje u osobnim i obiteljskim financijama, neučinkovito upravljanje vremenom, te nedostatak bračne i obiteljske duhovnosti.

Brojni su i vanjski čimbenici, od kojih na prvome mjestu treba spomenuti pravnu regulativu s rastućim brojem odredaba i mjera koje nisu u korist obitelji već joj izravno ili neizravno pričinjavaju štetu, poput Zakona o suzbijanju diskriminacije i Zakona o ravnopravnosti spolova. Znakovito je da je riječ brak „izgnana“ iz svih novijih zakona, politika i strategija u RH. To se moglo dogoditi jer brak između muškarca i žene, kao kamen temeljac obitelji, nije Ustavom zaštićena kategorija kao u nekim drugim zemljama. Odmah, uz to, treba izdvojiti nepostojanje sustavne obiteljske politike po mjeri obitelji. Znakovito je da se nakon one iz 2003. nova nije ni donosila, već je 2006. donesena i usvojena Nacionalna populacijska politika. Od ostalih vanjskih čimbenika ističu se: neusklađenost rada i obiteljskog života, financijski tereti i dužničko ropstvo obitelji, protuobiteljsko djelovanje pojedinih sastavnica civilnog društva, mediji koji nameću protubračni i protuobiteljski mentalitet, školstvo koje sve manje odgaja za trajne ljudske vrjednote.

Svi ovi navodi o ugrožavajućim čimbenicima mogu se provjeriti proučavanjem zakonske regulative, publikacija Državnog zavoda za statistiku i relevantnih istraživanja. U smislu posljedica sekularizacije osobito je indikativno opsežno istraživanje američkog sveučilišta UCLA o povezanosti televizije, internetskih društvenih

13 Usp. Gordan ČRPIĆ – Siniša ZRINŠČAK, Dinamičnost u stabilnosti: religioznost u Hrvatskoj 1999. i 2008. godine, u: *Društvena istraživanja*, 19 (2010.), 1-2.

mreža i suvremenoj djeci najvažnijih životnih vrijednosti. Dobiveni rezultati šokirali su i Yaldu T. Uhls, glavnu autoricu istraživanja, poglavito glede drastičnih promjena u razdoblju od 10 godina. Naime, prvih pet vrijednosti u 2007. godini bile su slava, uspjeh, popularnost, imidž i financijski uspjeh. Godine 1997. prvih pet bile su: osjećaj zajednice, dobrohotnost, imidž, tradicija i prihvaćanje samoga sebe. U 2007. dobrohotnost je pala na 12. mjesto, a osjećaj zajednice pao je na 11. mjesto. Financijski je uspjeh s 12. mjesta u 1967. i 1997. godini došao do petog mjesta u 2007. godini. Dvije najmanje naglašene vrijednosti u 2007. godini bile su duhovnost (16. mjesto) i tradicija (15.). Tradicija je 1997. godine bila na četvrtom mjestu.¹⁴ Uzimajući u obzir koliko vremena hrvatska djeca provedu pred televizorom i računalom, te da televizijski program obiluje istim sadržajima kao i u SAD-u, nameće se zaključak kako je i u nas na djelu isti sekularizacijski proces s eventualnom vremenskom zadržkom.

Podsjećajući na izričaj da je obitelj „prva i životna stanica društva“¹⁵ možda bi ju se, u kontekstu izazova i ugroza s kojima se suočava, moglo simbolično pojmiti upravo kao stanicu organizma. Stanica uobičajeno ima svoju jezgru, staničnu plazmu, u kojoj su smještene stanične organele i ovojnica koja ju odvaja od okoline. Jezgra je središte i njezina funkcionalnost presudna je za skladno funkcioniranje čitave stanice. U jezgri se, naime, događa prepisivanje genetskog materijala, a za pogreške u prepisivanju postoje mehanizmi popravka. Jezgra se može shvatiti kao brak jer je zalog zdrave i skladne obitelji zdrav i skladan brak. Naruši li se skladnost braka, sve će ostalo u obitelji biti narušeno. Stanična plazma, za koju je presudna propusnost stanične ovojnice, mogla bi se prisposoditi kao obiteljski dom u kojemu obitelj živi, a ovojnica kao granice toga doma. Naime, važno je da iz stanice neki sadržaji ne izlaze, a isto tako da izvana neki sadržaji ne ulaze. Narušavanje obiteljskog ozračja u domu ili neprimjerena propusnost sadržajima kako onima iznutra poput obiteljske intime, tako onima izvana poput sekulari-

14 Usp. Yalda T. UHLS – Patricia M. GREENFIELD, *The Rise of Fame: An Historical Content Analysis*, u: *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 5(1), article 1, 2011.

15 IVAN PAVAO II., *Obiteljska zajednica – Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu* (22. XI. 1981.), *Kršćanska sadašnjost, Dokumenti* 64, Zagreb, ²1997., br. 43; AA, br. 11.

stičkih medija, bit će na štetu obitelji, njezine cjelovitosti i integriteta. Svaka organela u stanici ima svoju ulogu i razlikuje se od ostalih, ali opet svaki je važan čimbenik stanične strukture te mu jezgra daje odgovarajuće upute za rad. Tako i djeca: svako je dijete jedinstveno i različito od drugih te im s tom spoznajom roditelji trebaju i pristupati dajući im upute i pomažući im odrasti razvijajući svoje talente i sposobnosti. Dakako, svako je dijete upućeno dati svoj doprinos skladnom funkcioniranju obitelji. Ključno je da bez vode stanici nema života, kao ni braku i obitelji bez ljubavi. U konačnici, stanice se dijele i nastaju nove stanice, kao što i djeca odrastajući odlaze od roditelja i zasnivaju svoje obitelji.

Spomenute vanjske i unutarnje čimbenike razaranja mogli bismo shvatiti kao patogene čimbenike koji napadaju stanicu s različitih strana i na različite načine pokušavajući ju zauzeti i koristiti se njezinim resursima sve dok stanica potpuno ne odumre i ne raspadne se. Stanica nije bespomoćna jer posjeduje već spomenute mehanizme popravka za unutarnje pogreške i načine obrane od vanjskih patogena. No ako je pogrešaka previše ili je prevelik broj raznovrsnih patogenih elemenata, tada je stanici potrebna dodatna pomoć izvana.

4. Odgovor na izazove

Utvrdivši da je obitelj uronjena u sekularizacijske procese i suočena s poplavom čimbenika koji prijete da ju potope, nužno je okrenuti se iznalaženju pravih odgovora na spomenute izazove. Papa Benedikt XVI., u već spomenutom obraćanju panamskim biskupima iz 2008., to je prekrasno sažeo sljedećim riječima: „Kako bi odgovorio na te izazove, Kristov učenik pronalazi snagu u dubokom poznavanju Gospodina Isusa i iskrenoj ljubavi prema Njemu, u meditiranju nad Svetim pismom, u primjerenom doktrinalnoj i duhovnoj formaciji, u stalnoj molitvi, u redovitom pristupanju sakramentu pomirenja, u svjesnom i aktivnom sudjelovanju u svetoj misi kao i u djelima ljubavi i milosrđa.“¹⁶

16 http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2008/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20080919_ad-limina-panama_it.html.

Na istom su tragu i riječi upućene hrvatskim obiteljima na zagrebačkom Hipodromu: „Pokažite životnim svjedočanstvom da je moguće, poput Krista, ljubiti bespridržajno, da se ne treba bojati zalaganja za drugu osobu! Drage obitelji, radujte se očinstvu i majčinstvu! Otvorenost životu znak je otvorenosti prema budućnosti, pozdanja u budućnost, kao što poštovanje naravnoga zakona oslobađa osobu, a ne ubija je!“ Na samom kraju homilije Sveti Otac uputio je jasne poticaje: „Drage hrvatske obitelji, živeći u zajedništvu vjere i ljubavi, budite što očitiji svjedoci obećanja koje je Gospodin, uzašavši na nebo, dao svakomu od nas: ‘Ja sam s vama sve dane do svršetka svijeta’ (Mt 28,20). Dragi hrvatski kršćani, osjećajte se pozvanima naviještati Evanđelje cijelim svojim bićem; osjetite snagu Gospodnje riječi: ‘Pođite i učinite mojim učenicima sve narode’ (Mt 28,19). Djevica Marija, Kraljica Hrvata, neka vas uvijek prati na tom putu.“¹⁷

Vratimo li se na prikaz obitelji kao stanice, možemo reći da je rast u duhovnosti svih članova obitelji, pojedinačno i obitelji kao cjeline, najbolja imunizacija protiv patogenih čimbenika ugrožavanja, a redoviti sakramentalni i molitveni život svakodnevno procjepljivanje što obitelj vodi otvorenosti životu i potrebama drugih radosnim pogledom u budućnost. Dakle, takva se obitelj ne zatvara u sebe već se otvara zajedništvu i ostvaruje svoje poslanje u službenju zajednici naviještanjem evanđelja koje, prije svega, svjedoči životom. Potvrdu da je novi navještaj, uvijek iste Radosne vijesti, istinski odgovor na izazove posvjetovljenja u današnjem društvu pronalazimo u činjenici da je papa Benedikt XVI. najavio kako će se sinoda biskupa 2011. godine održati na tu temu, a u rujnu 2010., u okviru Rimske kurije ustanovio je Papinsko vijeće za promicanje nove evangelizacije¹⁸ upravo s tim ciljem, uviđajući da su vjerska ravnodušnost i odstranjivanje Boga iz praktičnoga života jednako opasni kao i militantni ateizam. Na obvezi naviještanja evanđelja papa Ivan Pavao II. temeljio je dobar dio svoga učiteljstva. On je u pojmu ‘nova evangelizacija’ sazeo zadaću današnje Crkve, naročito

17 BENEDIKT XVI., *Ljubljena Crkvo u Hrvata*, Tonimir, Varaždinske Toplice, 2011., 34-35 (dostupno u pdf formatu na: www.tonomir.hr/Benedikt_XVI_Ljubljena_Crkvo_u_Hrvata.pdf).

18 www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/new-evangelization/index_it.html.

u krajevima koji su smatrani kolijevkom kršćanstva, dakle u onima u kojima je posvjetovljenje uzelo najviše maha.

Obitelj ima jednu od nosivih uloga u toj novoj evangelizaciji, a evangelizirati može samo evangelizirana obitelj. Upravo zato Papinsko vijeće za obitelj u središte svoje pozornosti stavlja obitelj kao subjekt evangelizacije, a nakon što je prikupilo pastoralna iskustva i primjere dobrih praksi iz cijeloga svijeta u studenome 2010. u Rimu je organiziralo međunarodni kongres na tu temu. Na kongresu su prikupljena iskustva predstavljena troslojnom obradom teme „Obitelj kao subjekt evangelizacije“: 1) u svakodnevnici, 2) u pastoralu i 3) u društvu, a svakom je nizu iskustava prethodilo uvodno izlaganje. Na kraju je sve skupa objavljeno u časopisu Papinskoga vijeća za obitelj.¹⁹ Ured HBK za obitelj pobrinuo se oko prijevoda toga materijala kao bi bio dostupan djelatnicima i suradnicima u pastoralu braka i obitelji.

S druge strane, u sklopu priprema za Prvi nacionalni susret hrvatskih katoličkih obitelji, stručni autorski tim pri Uredu HBK za obitelj priredio je projekt „Mozaik obiteljskih prava“ uobličien u 15 katehetskih radionica koje obrađuju i aktualiziraju Povelju o pravima obitelji Svete Stolice. Projekt je dugoročno usmjeren razvoju obiteljskoga pastorala osobito osnivanjem novih i jačanjem postojećih zajednica obitelji u župama te njihovim povezivanjem i umrežavanjem najprije na razini (nad)biskupija, a potom i na nacionalnoj razini. Projektom se želi naglasiti nezamjenjiva uloga, prema Božjoj zamisli utemeljene, naravne obitelji u uspostavi i održavanju zdravog i stabilnog društva. U tom svjetlu dobro se ovdje sjetiti riječi blaženoga kardinala Stepinca koji je rekao da »jake i sretne Hrvatske nema bez jakih, fizički i moralno zdravih i zadovoljnih obitelji«.

Dva spomenuta radna materijala dodatno obogaćuju postojeću ponudu za rad u obiteljskom pastoralu, no stvarni problem očito nije u nedostatku materijala već u nečemu drugome. Potrebno je pogledati istini u oči i sagledati što je ostvareno u gotovo deset godina provođenja, odnosno neprovođenja smjernica *Direktorija za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*.²⁰ U kojoj su mjeri formirani angažirani

19 Usp. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Familia et vita*, Anno XVI 1-2011.

20 HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.

djelatnici, a u kojoj su mjeri zaživjele predviđene strukture? Jesu li supružnici uistinu nositelji obiteljskog pastoralna i je li obitelj istinski subjekt toga pastoralna i evangelizacije? O tome ne postoje detaljne raščlambe, ali i površan pogled odaje poprilično poraznu sliku. Uzroke takvog stanja moglo bi se detaljno raščlanjivati da bi se na kraju ponovo došlo do potrebe nove evangelizacije i posljedičnog buđenja pastoralnog žara u tom, možda i najzahtjevnijem, obliku pastoralna. Nova se evangelizacija, istina, tiče odnosa Crkve s vanjskim svijetom, no prije svega odnosi se na trajnu nutarnju obnovu.

Mnogo je hrvatskih obitelji koje još uvijek samozatajno žive kršćanski ideal unatoč velikim teškoćama koje prijete bračnoj ljubavi, življenju odgovornog roditeljstva te u skladu i stabilnosti obiteljskoga doma. Međutim, ta ista hrvatska obitelj, koja se nalazi usred izazova sekularizacije, u tome se osjeća sve više napuštenom kako od društva tako i od predstavnika Crkve jer izazovi i potrebe višestruko nadmašuju ponudu onoga što se nudi kao pomoć i potpora. Prečesto se ostaje samo na lijepim riječima koje nisu popraćene konkretnim potezima. Za obitelji je osobito bolno isticanje načela socijalnog nauka Crkve koja nikako zaživjeti u praksi. Sve to vodi razočarenjima koja, nakon što postanu opetovana, rezultiraju odmakom od svećenika i Crkve, pa tako sekularizacija širi svoje krakove.

Rješenje ovog problema papa Benedikt XVI. ponudio je 12. rujna 2011. prigodom završetka 25. talijanskog Nacionalnog euharistijskog kongresa u Anconi. Obraćajući se svećenicima i supružnicima, najprije je ukazao na ljepotu sklada i komplementarnosti tih dvaju poziva, a potom istaknuo kako međusobno poznavanje i poštivanje te dijeljenje iste vjere vodi uzajamnom uvažavanju karizme kao i međusobnom prepoznavanju unutar jednoga „duhovnog doma“ (usp. 1 Pt 2,5). Jednima i drugima ukazao je na isti euharistijski izvor svetoga reda i ženidbe, kao i na upućenost obaju sakramenata na služenje zajednici i spasenje drugih.²¹ Svećenicima je tada rekao sljedeće: „Dragi svećenici, po daru koji ste primili prilikom ređenja, pozvani ste kao pastiri služiti crkvenoj zajednici, toj zajednici koja je ‘obitelj obitelji’ te ste stoga pozvani svakoga pojedinačno

---

21 Usp. KKC, br. 1534.

ljubiti očinskim srcem s potpunom, trajnom i vjernom predanošću uz nepatvoreno opraštanje. Vi ste živući znak koji upućuje na Krista Isusa, jedinog Dobrog pastira. Subličavajte se njemu i njegovu životnom stilu, onome potpunog i isključivog služenja, čiji je celibat izričaj. Svećenik također ima supružničku dimenziju; onu da se izgubi u srcu Krista zaručnika, koji daje svoj život za Crkvu, svoju Zaručnicu (usp. *Sacramentum Caritatis*, br. 24). Njegovajte duboku upoznatost s Božjom riječju, svjetlom na vašem putu. Neka dnevno i vjerno slavljenje euharistije bude mjesto gdje ćete stjecati snagu da se svakodnevno dajete u služenju i budete trajno u Božjoj prisutnosti: on je vaše prebivalište i vaša baština. Tome morate biti svjedoci kako obiteljima tako i svakoj osobi koju vam Gospodin stavi na put, pa i u onim najtežim okolnostima (usp. **isto**, br. 80). Ohrabrujte supružnike, dijelite s njima njihove odgojne odgovornosti, pomažite im neprestano obnavljati milost svoje ženidbe. Učinite obitelj protagonistom pastoralnog rada. Budite gostoljubivi i milosrdni, također prema onima kojima je najteže ispunjavati obveze koje su preuzeli u bračnoj vezi, ali i prema onima koji, nažalost, nisu uspjeli.²² Dakako, poticajne riječi uputio je i supružnicima, te obje strane pozvao na suradnju. Ovdje, ipak, vrijedi primijetiti da je Sveti Otac ove snažne riječi izgovorio talijanskim svećenicima, a da u preko 70% talijanskih biskupija Urede za obitelj vode zajedno svećenik i jedan bračni par osposobljeni za taj pastoralni rad. U Hrvatskoj, nažalost, ne postoji još ni jedan takav primjer pa je time poruka Svetog Oca iz Ancone u nas još aktualnija.

U kontekstu iznalaženja odgovora na izazove kod nas valja sagledati i Apostolski pohod pape Benedikta XVI. Hrvatskoj i njegovo predsjedanje Prvom nacionalnom susretu hrvatskih katoličkih obitelji jer to nedvojbeno predstavlja snažan poticaj daljnjem razvoju pastoralne braka i obitelji Crkve u Hrvatskoj. Taj razvoj može se, između ostaloga, temeljiti na svemu onome što je učinjeno u pripremnom razdoblju i na simbolički način ugrađeno u spomen-svijeću koja je u ime hrvatskih katoličkih obitelji darovana Svetom Ocu pri kraju eu-

22 www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2011/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20110911_famiglie-ancona_it.html.

haristijskoga slavlja,²³ te na sadržaju višesatnog pretprograma uoči toga slavlja, koji je iskoristiv u raznim budućim prigodama. Nadalje, svoju podlogu može imati u onome što su sudionici na Hipodromu te svi oni koji su pratili Papin pohod Hrvatskoj i slušali njegove riječi, ponijeli u svojih glavama i srcima.

Svima koji će se zauzeti u razvoju obiteljskoga pastoralna Crkve u Hrvatskoj koristit će čitanje homilije kardinala Josipa Bozanića koju je izgovorio na misi svetkovine svetoga Antuna Padovanskog 13. lipnja 2011. na zagrebačkom Svetom Duhu, a u kojoj je u deset točaka sažeo poruke što ih je papa Benedikt XVI. uputio obiteljima ili izgovorio o obiteljima za svoga pohoda Hrvatskoj.²⁴ U svrhu podrobnijega proučavanja tekstove svih govora moguće je pronaći u elektronskom, kao i objedinjene u tiskanom obliku.²⁵ Naposljetku, valja naglasiti kako će razvoju zasigurno doprinijeti i sve ono što će se u domaćoj Crkvi poduzimati kako bi se poruke Svetog Oca djelatno oživotvorile i slijedom toga uvjetovale pozitivne društvene učinke koji bi morali proizaći iz učinkovita pastoralnog rada. U tom kontekstu valja shvatiti i Teološko-pastoralni tjedan za svećenike i redovnike Riječke metropolije 2011. godine koji je održan na temu „Pastoral braka i obitelji u svjetlu pohoda pape Benedikta XVI. Hrvatskoj“.

Zaključak

Kada se na valovima nove evangelizacije u pastoralu braka i obitelji postignu neki rezultati, oni će postajati sve vidljiviji u građanskom te, naposljetku, i u političkom području kao što je slučaj u Mađarskoj koja je nedavnim promjenama ustava zaštitila brak između muškarca i žene, te ljudski život od začeca do naravne smrti. Stoga raduje da su se i u Hrvatskoj pojavile osobe koje drže do kršćan-

23 Odbor za obiteljske sadržaje pohoda pape Benedikta XVI. Hrvatskoj: *Spomen-svjedča. Dar hrvatskih katoličkih obitelji papi Benediktu XVI.*, Zagreb, 2011. (dostupno u .pdf formatu na obitelj.hbk.hr).

24 U arhivi mrežne stranice www.zg-nadbiskupija.hr s nadnevkom 13. lipnja 2011. pod naslovom: Kardinal Bozanić predvodio proslavu svetkovine sv. Antuna Padovanskog.

25 BENEDIKT XVI., *Papa Hrvatima. Svi Papini govori. Zagreb, 4.-5. lipnja 2011.*, Verbum, Split, 2011.; BENEDIKT XVI., *Ljubljena Crkvo u Hrvata*, Tonimir, Varaždinske Toplice, 2011.

skih vrednota i koje su te vrednote spremne zastupati i u političkoj areni, što je do sada bio raritet. U konačnici, valja biti svjestan da će se uvijek moći činiti više i bolje u pastoralnoj skrbi za obitelji koja poziva ljude da otkriju ljepotu poziva na kršćanski brak, da brane ljudski život od začeca do naravne smrti i izgrađuju obitelji u kojima će djeca rasti u ljubavi za istinu evanđelja i usvajati trajne ljudske vrijednosti. No bez otezanja valja nam krenuti u tom smjeru jer svaki put počinje prvim korakom. Budimo upravo mi oni koji će u pustinji sekularizacije ponuditi obiteljima čašu hladne vode i uputiti ih na izvore žive vode od koje se ne žeda. Budimo svjedocima da Bog ljubi obitelji, te da blagoslivlja one koji žive u skladu s njegovim zakonima i trude se ljubiti poput njega. Ohrabrujmo se za takvo djelovanje svakodnevnim susretanjem s osobom Isusa Krista koji razgoni svaki strah i uspjeh neće izostati bez obzira na sekularizaciju.

* * *

THE FAMILY AND THE CHALLENGES OF SECULARISATION

Summary

Pastoral care of the marriage and the family is facing more and more obstacles and challenges. In the occasion of his apostolic visit to Croatia in 2011, during the Sunday Eucharist in Zagreb, Holy Father pointed to one of the most serious challenges for the family in Croatia, encouraging the families to resist to the secularised mentality. The subject of this article aims to clarify the concepts, to outline the actuality, and to offer a better insight into the challenges in order to search for adequate answers.

Key words: family, secularisation, secularism, Church.